

Жанна В. Дерій, Тетяна І. Зосименко
**ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА КОРПОРАТИВНОЇ
 СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ДОСВІД
 ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

У статті досліджено глобальні тренди розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) з особливим акцентом на її екологічній складовій. Проаналізовано нефінансову звітність підприємств України та виявлено недостатній рівень відображення інформації щодо поточних напрямів та стратегій еко-орієнтованої діяльності. На прикладі Поліського регіону обґрунтовано необхідність застосування системного підходу до вдосконалення КСВ та її екологічної складової за рахунок впровадження принципів сталого розвитку у виробничо-господарську діяльність промислових об'єктів.

Ключові слова: екологія; підприємництво; корпоративна соціальна відповідальність; Глобальний договір; нефінансова звітність.

Табл. 5. Літ. 22.

Жанна В. Дерей, Татьяна И. Зосименко
**ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПОНЕНТА КОРПОРАТИВНОЙ
 СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ: МИРОВОЙ ОПЫТ
 И УКРАИНСКИЕ РЕАЛИИ**

В статье исследованы глобальные тренды развития корпоративной социальной ответственности (КСО) с особым акцентом на ее экологической составляющей. Проанализирована нефинансовая отчетность предприятий Украины и выявлен недостаточный уровень отображения информации о текущих направлениях и стратегии эко-ориентированной деятельности. На примере Полесского региона обоснована необходимость применения системного подхода к усовершенствованию КСО и ее экологической составляющей за счет внедрения принципов устойчивого развития в производственно-хозяйственную деятельность промышленных объектов.

Ключевые слова: экология; предпринимательство; корпоративная социальная ответственность; Глобальный договор; нефинансовая отчетность.

Zhanna V. Derii¹, Tetyana I. Zosymenko²
**ENVIRONMENTAL COMPONENT OF CORPORATE
 SOCIAL RESPONSIBILITY: INTERNATIONAL
 EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES**

The article considers the global trends of corporate social responsibility development with special emphasis on its environmental component. Based on the non-financial analysis of reporting in Ukraine the insufficient level of information display on current trends and strategies of ecological activities is revealed. The necessity for systematic approach to CSR and its environmental component through introduction of sustainable development principles in production and business activities of industrial facilities experience is proved on the case study of the Polissya region.

Keywords: ecology; entrepreneurship; corporate social responsibility; Global Compact; non-financial reporting.

Peer-reviewed, approved and placed: 25.04.2016.

Постановка проблеми. Сьогодні світ переживає безпрецедентні, взаємопов'язані екологічні проблеми, включаючи зміну клімату, нестачу води, енер-

¹ Chernihiv National University of Technology, Ukraine.

² Chernihiv National University of Technology, Ukraine.

гії, продовольства, скорочення біологічного різноманіття. Вирішення цих проблем можливе тільки шляхом об'єднання зусиль бізнесу, держави та громадян для розробки загальної концепції ведення підприємницької діяльності, центральним ядром якої є усвідомлення унікальності й вичерпності природного багатства, розуміння складності взаємозв'язків між економічними й неекономічними ресурсами. Підтвердженням цьому слугує активне залучення компаній по всьому світу до Глобального договору – стратегічної ініціативи ООН, у межах якої компанії добровільно зобов'язуються дотримуватися, підтримувати й впроваджувати основні цінності у сфері прав людини, трудових норм, охорони довкілля, боротьби з корупцією [18], тобто сповідувати та застосовувати на практиці принципи соціально відповідальної діяльності. Приєднання до Глобального договору стимулює компанії виходити за межі традиційних підходів, заснованих на неоліберальній філософії «корпоративному егоїзму», та змінювати стратегію й тактику поведінки на користь соціально відповідальної діяльності. Важлива роль при цьому належить екологічній компоненті КСВ, впровадження якої в діяльність підприємства дозволяє йому приймати активну участь у виявленні і своєчасному попередженні екологічних ризиків.

Тенденції глобалізації й інтернаціоналізації змушують все більше компаній рухатися шляхом нарощування конкурентоспроможності з урахуванням екологічних параметрів, впливаючи тим самим на решту суб'єктів господарювання. Несвоечасність сприйняття даних процесів несе для підприємств ризик втрати ринкових позицій. Тому важливим завданням є вивчення реального світового досвіду впровадження екологічної компоненти КСВ у діяльність підприємницького сектору країни.

Аналіз останніх публікацій. Питання впровадження екологічної компоненти у підприємницьку діяльність є предметом активних наукових дискусій багатьох вітчизняних та іноземних науковців. Серед останніх публікацій, пов'язаних з даною проблематикою, варто відмітити такі дослідницькі вектори:

- висвітлення особливостей концепції екологічної відповідальності бізнесу та визначення її ролі на шляху до сталого розвитку країни (С.П. Валерьянова [22], Г.В. Ларіонов [6], К. Масон [17], Д.О. Смоленнікова [10]);
- обґрунтування способів вирішення екологічних проблем шляхом розвитку екобізнесу, екопідприємництва (А.В. Портнов [7]);
- підтвердження економічних вигід екологізації виробництва (Ф.М. Белз [12], М.Н. Салдаєва [9]).

Метою дослідження є аналіз світового досвіду розвитку екологічної компоненти корпоративної соціальної відповідальності та визначення специфіки її становлення в Україні.

Основні результати дослідження. У сучасному міжнародному підприємницькому середовищі високий рівень корпоративної соціальної відповідальності вже декілька десятиліть поспіль відіграє роль ключового чинника нарощування репутаційного капіталу компанії. Для більшості підприємств світу (67%) можливість формування позитивного іміджу та надійної ділової репутації мали вирішальне значення при формуванні системи КСВ [2]. Наприклад,

такі всесвітньо відомі корпорації, як "Walmart" та "Target" впровадили у свою діяльність такі еко-орієнтовані процеси, як компостування та утилізація, зміна маршрутів транспортування задля економії палива, зменшення витрат на пакувальні матеріали, зростання питомої ваги екологічної продукції в продажах. За останні 5 років ці зміни позитивно вплинули на імідж компаній, що дозволило збільшити обсяги продажів приблизно на 20% [16].

Особливу роль при цьому відіграє екологічна компонента КСВ, що значною мірою сприяє комерціалізації соціально відповідальних ініціатив. В умовах, коли формується суспільство споживання послуг якісно нового характеру, конкурувати можуть лише ті компанії, які повною мірою здатні задовольнити високий рівень базових потреб людини (натуральні продукти, одяг з екологічно чистих матеріалів, здоровий режим праці та відпочинку, повноцінне людське спілкування тощо). Зростання престижу здорового способу життя, моди на різноманітні методи оздоровлення, популяризація спорту, пропаганда проти паління, алкоголізму й наркоманії призвели до розширення мережі магазинів, які пропонують органічні продукти харчування й одяг, активізації державної підтримки тих галузей економіки, що слугують задоволенню потреб в товарах культурно та естетично нового характеру (екологічно чисте сільське господарство, кооперативні майстерні, розвиток техніки, що не шкодить природі, створення мережі закладів відновлювального лікування, ресурсозберігаючі види туризму тощо) [11].

Найбільш узагальнено зміст соціально-екологічної відповідальності бізнесу відображений у 7, 8 та 9 принципах Глобального договору ООН, якими передбачено, що ділові кола повинні:

- сприяти попередженню негативних впливів на оточуюче середовище;
- вживати ініціативи, спрямовані на попередження відповідальності за стан довкілля;
- сприяти розвитку та розповсюдженню екологічно чистих технологій [14].

Таким чином, можна констатувати, що екологічна компонента КСВ тісно пов'язана з етичними нормами бізнес-спільноти, які доповнюють систему природоохоронних норм і вимог, встановлених у законодавстві, стандартах та ін. Вона являє собою усвідомлену і мотивовану участь бізнесу у різноманітних заходах, спрямованих на попередження та мінімізацію негативних впливів на навколишнє середовище, раціональне природокористування, економію сировинних і енергетичних ресурсів у процесі господарської діяльності, залучення відходів в господарський оборот, попередження аварійних та надзвичайних ситуацій, підтримку заходів з охорони здоров'я, збереження культурно-історичної спадщини, біорізноманіття та природних територій особливої охорони, збереження зникаючих біологічних видів тощо.

Розглядаючи діяльність компаній в аспекті *екологічної компоненти КСВ*, необхідно зазначити, що всі компанії, які займаються вирішенням екологічних проблем, можна умовно розділити на дві групи:

- компанії, які при вирішенні екологічних проблем отримують реальну економічну вигоду, наприклад, впроваджуючи ресурсозберігаючі технології і тим самим знижуючи собівартість продукції;

- компанії, які займаються вирішенням екологічних проблем задля створення позитивного іміджу, вважаючи, що основна мета їхньої діяльності — отримання прибутку.

Для подолання екологічних проблем соціально та екологічно відповідальні компанії використовують такі інструменти:

- оцінювання впливу на навколишнє середовище при розробці стратегій і планів економічного розвитку;
- екологічний аудит, що дозволяє на ранньому етапі виявляти природоохоронні порушення;
- екологічне страхування, яке передбачає відшкодування шкоди навколишньому середовищу;
- сертифікацію на відповідність екологічним стандартам;
- впровадження концепції технологічного нормування на основі найкращих доступних технологій;
- соціальну звітність, що містить екологічний компонент [1].

Серед перелічених інструментів саме міжнародні стандарти узагальнюють багаторічний досвід розвитку еко-орієнтованих підприємницьких ініціатив у розвинених країнах, що дозволяє визначити та порівняти стан екологічної компоненти КСВ у світі, а країнам, що тільки починають її впровадження, — обрати пріоритетні напрями її розвитку. Зокрема, серія стандартів стандарт ISO 14000 охоплює різноманітні аспекти екологічного менеджменту, що дозволяє компаніям, які прагнуть постійно покращувати свої екологічні показники, обрати відповідний практичний інструментарій (табл. 1).

Таблиця 1. Короткий огляд міжнародних екологічних стандартів*

Код стандарту	Зміст
<i>Впровадження системи екологічного менеджменту</i>	
ISO 14050:2009	Словник з екологічного менеджменту
ISO 14001:2015	Вимоги та рекомендації по використанню системи екологічного менеджменту
ISO 14004:2004	Загальні принципи, системи та методів забезпечення системи екологічного менеджменту
ISO/DIS 14005:2010	Керівні принципи для поетапного впровадження системи екологічного менеджменту, включаючи показники оцінювання екологічної ефективності
<i>Оцінювання життєвого циклу та екологічні аспекти управління</i>	
ISO 14040:2006	Принципи та структура оцінювання життєвого циклу
ISO 14044:2006	Вимоги та рекомендації щодо проведення оцінювання життєвого циклу
ISO/TR 14047:2012	Оцінювання впливів життєвого циклу. Приклади використання ISO 14042
ISO/TS 14048:2002	Формат документування даних за результатами оцінювання життєвого впливу
ISO/TR 14049:2012	Оцінювання впливів життєвого циклу. Приклади використання ISO 14044
<i>Екологічний аудит та оцінювання екологічної ефективності</i>	
ISO 14015:2001	Екологічне оцінювання майданчиків та організацій
ISO 14031:1999	Рекомендації по проведенню оцінювання екологічної ефективності
ISO 19011:2002	Рекомендації по аудиту системи менеджменту якості та/або екологічного менеджменту

Закінчення табл. 1

Код стандарту	Зміст
ISO 14051:2011	Загальна структура обліку потоків матеріальних витрат
ISO 14045:2012	Принципи, вимоги та рекомендації щодо еко-ефективного оцінювання продукції
<i>Обмін екологічною інформацією та робота з екологічними заявами та претензіями</i>	
ISO 14020:2000	Загальні принципи екологічного етикетування та декларування
ISO 14021:1999	Самодекларування екологічних заяв (екологічне маркування типу II)
ISO 14024:1999	Принципи та процедури екологічного маркування типу I
ISO 14025:2006	Принципи та процедури екологічного маркування типу III
ISO/TS 14033:2012	Рекомендації та приклади використання кількісних методів дослідження стану довкілля
ISO 14063:2006	Рекомендації та приклади обміну екологічною інформацією
<i>Включення екологічних питань до стандартів на продукцію</i>	
ISO Guide 64:2008	Рекомендації щодо включення екологічних питань до стандартів на продукцію
ISO 14006:2011	Рекомендації щодо внутрішньокорпоративного екодизайну
<i>Оцінювання та управління викидами парникових газів</i>	
ISO 14064-1:2006	Вимоги та керівництво по кількісному визначенню та звітності щодо викидів та абсорбції парникових газів на рівні організації
ISO 14064-2:2006	Вимоги та керівництво по кількісному визначенню, моніторингу та звітності щодо скорочення викидів парникових газів або збільшення абсорбції на рівні проекту
ISO 14064-3:2006	Вимоги та керівництво по валідації та верифікації тверджень відносно парникових газів
ISO 14065:2013	Вимоги до органів з валідації та верифікації парникових газів, що використовуються для акредитації та інших форм визнання відповідності
ISO/TS 14067:2013	Вимоги та керівництво по кількісному оцінюванню вуглецевого сліду продукту, а також з обміну отриманою інформацією
ISO 14066:2011	Вимоги до компетентності груп з валідації та верифікації парникових газів
ISO 14069:2013	Кількісне визначення та звітність щодо викидів парникових газів на рівні організації. Керівництво щодо застосування ISO 14064-1

* складено на основі [15].

Його використання здатне забезпечити підприємству суттєві економічні вигоди, а саме: зниження витрат енергії, сировини та матеріалів; підвищення ефективності виробничих процесів; зниження відходів та витрат на їх утилізацію; утилізація вторинної сировини [15]. Свідченням цьому є понад 250 тис. компаній у понад 160 країнах світу, що запровадили у свою діяльність стандарти даної серії. Більше того, результати дослідження, проведеного Гарвардською школою бізнесу, свідчать про формування потужного соціально-економічного ефекту у глобальному масштабі. Він полягає, зокрема, у створенні нових робочих місць, виникненню нових видів діяльності, посиленню інноваційної активності, пов'язаних із екологізацією підприємницької діяльності, що у сукупності сприяє збільшенню суспільного добробуту. Так, у 2013 р. світові інвестиції у відновлювальні джерела енергії сягнули 214 млрд дол. США. Тільки у Сполучених Штатах Америки це дозволило створити 80 тис. додаткових робочих місць, що є підтвердженням переваг від впровад-

ження екологічної компоненти КСВ у діяльність національних суб'єктів господарювання [16].

Що стосується використання ISO у вітчизняній практиці, то виходячи із значення відносного показника гармонізації національних стандартів (на поточний момент міжнародна база екологічних стандартів налічує щонайменше 29 документів, тоді як у національній базі екологічний стандартів наразі гармонізовано 20, тобто 69% [3]), а також несвоечасної їх актуалізації до нових версій, можна зробити висновок про необхідність перегляду вітчизняних екологічних стандартів, а також інституційно забезпечити процеси їх наближення та гармонізації до ISO.

Іншим інструментом, що дозволяє здійснити компаративний аналіз результатів впровадження екологічної компоненти КСВ у діяльність підприємств, є соціальна звітність. Найпоширенішим стандартом нефінансової звітності є стандарт G4 некомерційної організації «Global Reporting Initiative» (GRI). У ньому екологічна компонента виділяється в окрему категорію, яка характеризує вплив організації на системи живої та неживої природи, включаючи землю, повітря, воду та екосистеми. Дана категорія охоплює вплив, пов'язаний зі спожитими ресурсами та створеними відходами, а також впливи, що мають відношення до біорізноманіття, транспорту, продукції та послуг, дотримання екологічного законодавства та екологічні витрати [19].

Аналізуючи тренди реалізації концепції КСВ у вітчизняному підприємницькому середовищі, варто відмітити, що хоча до Глобального договору ООН приєдналися 177 українських компаній, з них активно просувають екологічні ініціативи тільки 2 невеликі компанії — ТОВ «Союз-Континент» та корпорація «Сонячний альянс» [18]. Щодо решти вітчизняних підприємств, то навіть лідери соціально відповідального бізнесу не можуть похвалитися наявністю стратегії розвитку екологічної компоненти КСВ. Хоча такі компанії, як СКМ, «Оболонь», "Platinum Bank", "Carlsberg", "METRO" регулярно звітують за результатами КСВ, інформація про конкретні цілі еко-орієнтованої діяльності на майбутній період в нефінансовій звітності не представлена. Відсутність цілепокладання, в свою чергу, ускладнює контроль за процесами, ресурсами, відповідністю досягнутих результатів певним вимогам [2]. Для порівняння, кожні 9 з 10 транснаціональних корпорацій, що звітують з КСВ, використовують свої соціальні звіти для ідентифікації екологічних змін, що впливають на їх бізнес та стейкхолдерів [21]. При цьому 87% з 250 найбільших корпорацій вбачають у впровадженні екологічної компоненти КСВ значні комерційні можливості [21].

Якщо майже 73% європейських соціально відповідальних компаній подають деталізований опис екологічних впливів на їх товари та послуги [21], то аналіз інформаційного наповнення більшості соціальних звітів українських компаній показав, що в них містяться дані переважно описового характеру про окремі екологічні проекти, акції тощо. Соціальна відповідальність українських компаній та організацій спрямовується насамперед на трудові відносини і заходи із захисту здоров'я і безпеки споживачів. Натомість, заходи щодо захисту природних ресурсів є менш поширеними [5]. При цьому кількісні показники результативності таких заходів не наводяться, що ускладнює про-

ведення комплексного оцінювання ефективності екологічної компоненти КСВ, а також унеможливорює аналіз її динамічних зрушень.

В якості прикладу можна навести результати аналізу поточного стану розвитку екологічної компоненти КСВ на підприємствах Поліського регіону України, природне середовище якого перебуває під суттєвим антропогенним навантаженням. Це проявляється передусім у збільшенні показників обсягів викидів в атмосферу, скидів у поверхневі водні зворотних вод підприємств, накопичення відходів усіх класів небезпеки та з недостатнім рівнем їх переробки.

Як свідчать дані табл. 2, найбільші обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря зафіксовано у Чернігівській та Житомирській областях.

У 2013 р. у Чернігівській області в атмосферне повітря було викинуто 91,0 тис. т шкідливих речовин. Позитивна динаміка зменшення обсягів викидів як від стаціонарних, так і від пересувних джерел пояснюється зменшенням масштабів промислової діяльності основних підприємств-забруднювачів області, передусім, КЕП «Чернігівська ТЕЦ» Фірма «ТехНова» (його викиди складають 43,7% викидів від стаціонарних джерел області) [8].

Таблиця 2. Динаміка викидів в атмосферне повітря шкідливих речовин підприємствами Поліського регіону України за 2011–2013 рр.*

Рік	Усього, тис. т	у тому числі	
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами
Волинська область			
2011 р.	52,8	7,6	45,2
2012 р	50,4	7,3	43,1
2013 р.	48,5	6,6	41,9
Житомирська область			
2011 р.	86,8	19,0	67,8
2012 р	85,7	18,5	67,2
2013 р.	88,4	17,2	71,2
Рівненська область			
2011 р.	62,5	17,1	45,4
2012 р	60,4	14,9	45,5
2013 р.	56,1	12,0	44,1
Чернігівська область			
2011 р.	98,0	49,5	48,5
2012 р	93,6	45,8	47,8
2013 р.	91,0	43,7	47,3

* складено на основі [8].

Обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря у Житомирській області у 2013 р. становив 88,4 тис. т. Збільшення викидів пояснюється нарощуванням виробничих потужностей такими підприємствами області, як ПрАТ «Коростенський завод МДФ», філія «Житомирський завод ізоляційних матеріалів «ОБІО» [8].

У Волинській області протягом 2013 р. було зафіксовано 48,5 тис. т викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, в т.ч. 6,6 т від стаціонарних джерел. Найбільшими підприємствами-забруднювачами атмосферного повітря є

Волинське лінійне виробниче управління магістральних газопроводів, ПАТ «Гнідавський цукровий завод», «Локачинський газопромисел» та ТОВ «Птахокомплекс «Губин». Крім того, було виявлено перевищення ГДВ по оксиду вуглецю на ДКП «Луцьктепло» (до 2 разів) та на ТОВ «Ламікс» (від 5 до 10 разів) [8].

У Рівненській області обсяг викидів за 2013 р. становив 56,1 тис. т. Протягом 2011–2013 рр. відбулось зменшення обсяги викидів як від стаціонарних, так і від пересувних джерел. Основними джерелами забруднення атмосферного повітря серед промислових об'єктів області є ПАТ «Рівнеазот», ТОВ «Свиспан Лімітед», ТЗОВ «Одек» Україна, ПрАТ «Консюмерс-Скло-Зоря», ПАТ «Волинь-цемент» [8].

У 2013 р. серед областей Поліського регіону найбільш складна ситуація у сфері водокористування склалась у Чернігівській області (табл. 3).

Таблиця 3. Скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі водні об'єкти Поліського регіону України за 2010–2013 рр.*

Рік	Усього, млн м ³	у тому числі		Частка у загальному обсязі скидання зворотних вод, %
		без очищення	недостатньо очищених	
Волинська область				
2011 р.	1	1	0	1,7
2012 р.	1	1	0	1,7
2013 р.	1	1	-	1,8
Житомирська область				
2011 р.	3	0	3	1,9
2012 р.	3	0	3	1,8
2013 р.	3	0	3	1,9
Рівненська область				
2011 р.	20	1	19	17,5
2012 р.	8	0	8	7,0
2013 р.	7	0	7	6,3
Чернігівська область				
2011 р.	17	-	17	13,3
2012 р.	19	-	19	15,1
2013 р.	17	-	17	14,0

* складено на основі [8].

Хоча загальне використання водних ресурсів у 2013 р. становило 156,3 млн м³ (проти 163,2 млн м³ у 2012 р.), 17 млн м³ забруднених зворотних вод було скинуто промисловими об'єктами у водойми області недостатньо очищеними [8].

У Рівненській області в 2013 р. у поверхневі водні об'єкти області скинуто 7 млн м³ зворотних вод, які повністю підпадають під категорію недостатньо очищених. Основними забруднювачами водних ресурсів області залишились комунальні підприємства, які скидають неочищені та недоочищені стічні води.

Загальний забір води в Житомирській області у 2013 р. становив 206,3 млн м³, що на 2,2 млн м³ менше показника 2012 року. Найбільші обсяги зворотних вод з перевищенням нормативів ГДС скинули: ТОВ «Комплекс екологічних

споруд» м. Бердичів – 716,7 тис. м³, Будинкоуправління №3 Житомирської квартирно-експлуатаційної частини району смт. Озерне – 403,5 тис. м³, Коростишівське міське комунальне підприємство «Водоканал» – 388,7 тис. м³, Овруцьке комунальне підприємство «Комунальник» – 356,5 тис. м³, Комунальне підприємство з експлуатації штучних споруд Житомирської міської ради – 311,0 тис. м³ та Іршанське державне комунальне підприємство – 305,8 тис. м³ [8].

У Волинській області у 2013 р. обсяги забору води становили 93,34 млн м³. Основними забруднювачами водних об'єктів Волинської області є підприємства житлово-комунального господарства: КП «Луцькводоканал», Луківське ВУЖКГ, Камінь-Каширське ВУЖКГ, Цуманське ВУЖКГ [8].

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в Поліському регіоні, особливо гостро стоїть проблема поводження з відходами, які є одним із найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Ситуація ускладнюється й тим, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх знешкодження та використання (табл. 4).

Таблиця 4. Динаміка основних показників поводження з відходами І–ІV класів небезпеки в Поліському регіоні України за 2010–2013 рр., тис. т*

Рік	Утворено	Утилізовано, оброблено (перероблено)	Спалено	Видалено у спеціально відведених місцях	Наявність на кінець року у спеціально відведених місцях та на території підприємств
Волинська область					
2011 р.	700,9	39,3	11,5	558,2	14771,6
2012 р.	733,8	56,3	33,4	429,5	15185,2
2013 р.	572,0	78,6	16,6	499,0	15505,5
Житомирська область					
2011 р.	572,2	100,8	45,9	314,6	6646,0
2012 р.	866,8	121,6	73,7	337,6	7166,0
2013 р.	673,2	89,3	36,5	233,7	6630,7
Рівненська область					
2011 р.	772,7	146,0	130,1	302,7	26113,5
2012 р.	1281,4	168,3	100,8	326,6	27084,9
2013 р.	1587,1	57,1	78,4	212,7	28206,0
Чернігівська область					
2011 р.	539,2	87,3	12,1	336,4	9266,0
2012 р.	740,6	103,1	10,2	460,9	9723,9
2013 р.	674,7	233,4	8,2	325,9	9891,0

* складено на основі [8].

У Волинській області у 2013 р. було утворено 572 тис. т відходів. До підприємств, що утворюють найбільші обсяги відходів у Волинській області, відносились ПАТ «СКФ Україна», ТзОВ «Кромберг енд Шуберт», ПАТ «Електротермометрія», ПАТ «Нововолинський ливарний завод», ТзОВ «Промлит» [8].

Таблиця 5. Впровадження екологічної складової КСВ промисловими підприємствами Поліського регіону*

Регіон	Назва підприємства	Сфера діяльності	Заходи з екологізації промислового виробництва
Рівненська область	ВП «Рівненська АЕС» ДП НАЕК «Енергоатом»	Виробництво і розподіл електроенергії	1) будівництво установки зі зневоднення, сушіння і регенерації вапняного шламу споруди очистки додаткової води; 2) задача на демеркуризацію відпрацьованих люмінесцентних ламп, свинцю, відпрацьованих акумуляторних батарей, мастил та іншої вторинної сировини
	ПАТ «Волинь-цемент»	Виробництво будівельних матеріалів	1) відновлено роботу 3-ї великої оборотної печі, обладнаної сучасним устаткуванням для керування технологічним процесом виробництва клінкеру та очистки повітря; 2) здійснено реконструкцію схеми електропостачання підприємства, для чого збудовано закриту трансформаторну підстанцію та замінено заводські мережі на сучасні кабельні лінії; 3) здійснено реконструкцію 6 цементних силосів старого блоку з встановленням сучасної системи аспірації і аерації цементу; 4) здійснено реконструкцію сушильного барабану; 5) проведено капітальний ремонт цементних млинів № 5 та № 6; 6) реалізовано проект вартістю 2,6 млн євро з використання альтернативного палива; 7) розпочато модернізацію електрофільтра оборотної печі № 4
	ТОВ «Лесівський кар'єр нерудних копалин «Технобуд»	Добування та переробка корисних копалин	1) реконструкція аспіраційних систем дробарно-сортувального цеху; 2) виконуються заходи з удосконалення гідрознеплення первинного дроблення та вузлів пересипки; 3) ведеться контроль за викидами пилу в атмосферу та якістю скидних вод; 4) організовано збір та тимчасове зберігання з подальшою здачею на утилізацію утворених на підприємствах відходів; 5) впроваджується система екологічного керування ISO 14000
Чернігівська область	КЕП «Чернігівська теплоелектроцентрально» ТОВ фірми «ТехНова»	Виробництво і розподіл тепла	Розроблено техніко-економічне обґрунтування реконструкції та модернізації підприємства з монтажем газотурбінної установки та котла утилізатора

* складено на основі [8].

У Житомирській області протягом 2013 р. підприємствами було утворено 673,2 тис. т. відходів. Здебільшого це відходи виробництва харчових продуктів та напоїв, відходи видобування корисних копалин, відходи виробництва продукції лісового господарства та лісозаготівлі та відходи виробництва продукції сільського господарства та мисливства [8].

На території Рівненської області нараховується більше 1000 підприємств, установ і організацій, виробнича діяльність яких пов'язана з утворенням промислових та побутових відходів. У 2013 р. в області утворилось 1587,1 тис. т. відходів, що більше на 305,7 тис. т показника 2012 року. Основним утворювачем небезпечних відходів є ПАТ «Рівнеазот» [8].

Протягом 2013 р. на 308 підприємствах Чернігівської області утворилось 674,7 тис. т. відходів. Серед іншого, значний негативний вплив на об'єкти довкілля області здійснюють накопичені обсяги золи «Чернігівської ТЕЦ» [8].

Таким чином, у Поліському регіоні функціонує щонайменше 28 підприємств різних сфер промисловості, що чинять суттєвий негативний вплив на довкілля. При цьому, як видно з табл. 5, впровадження екологічної складової КСВ здійснюється лише на 4 підприємствах регіону. Крім того, на 6 підприємствах Рівненської області впроваджено системи екологічного управління згідно з ДСТУ ISO 14000. Серед них: ВП «Рівненська атомна електрична станція» ДП НАЕК «Енергоатом»; ТОВ «Колор С.І.М.»; ПрАТ «Консюмерс-Скло-Зоря»; ТОВ «Клесівський кар'єр нерудних копалин «Технобуд»; ПАТ «АЕС Рівнеобленерго»; ТОВ фірма «Екорембуд ЛТД» [8].

Негативним моментом є також відсутність нефінансових звітів компаній, що не дозволяє повною мірою оцінити систематичність та ефективність екологічних ініціатив підприємств. Протягом 2008–2012 рр. в Україні кількість підприємств, які підготували нефінансові звіти, збільшилась в 7 разів: з 5 в 2008 р. до 35 в 2012 році [2; 20]. Однак жодне з підприємств Поліського регіону України до їх складу не входить [4].

Зважаючи, що екологічна компонента підприємницької діяльності перебуває у фокусі особливої уваги соціально відповідальної бізнес-спільноти, що в майбутньому буде лише посилюватися, а також через накопичення проблем, пов'язаних з раціональним використанням природних ресурсів, перед українськими підприємствами постає складне, однак вкрай актуальне завдання — впровадження ефективної системи оцінки та управління екологічними аспектами підприємницької діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки, потрібно зазначити, що екологічна компонента КСВ на українських підприємствах впроваджується недостатньо активно, заходи екологізації виробництва здійснюються несистемно та в недостатніх для подолання негативного впливу на довкілля масштабах. Відсутність у найбільших промислових підприємств нефінансової звітності не дозволяє прослідкувати послідовність та оцінити ефективність здійснених заходів. Така ситуація потребує застосування системного підходу до вдосконалення КСВ в цілому та її екологічної складової, зокрема, за рахунок впровадження принципів сталого розвитку у виробничо-господарську діяльність промислових об'єктів, в тому числі: впровадження нових енергоефективних, ресурсо- та матеріалозберігаючих технологій,

які дозволяють зменшити виснаження природних ресурсів та скоротити обсяги відходів промислового виробництва, впровадження загальновизнаних екологічних стандартів та дотримання вимог екологічного законодавства, обов'язкове їх врахування у процесі прийняття управлінських рішень; розробка корпоративної стратегії поводження з промисловими відходами, перш за все, за рахунок їх повторного використання та переробки, безпечної утилізації; проведення маркетингових досліджень з метою оцінювання можливостей випуску екологічно чистої продукції; регулярне проведення екологічного аудиту та впровадження системи моніторингу промислового впливу підприємства на навколишнє природне середовище з метою мінімізації негативних екстерналій та фінансових наслідків від них.

1. *Боравская Т.В.* Социально-экологическая ответственность бизнеса // Российский промышленно-экологический форум // www.rospromeco.com.

Boravskaia T.V. Sotcialno-ekologicheskaiia otvetstvennost biznesa // Rossiiskii promyshlenno-ekologicheskii forum // www.rospromeco.com.

2. *Воробей В.* Системность КСО в Украине // www.svb.org.ua.

Vorobei V. Sistemnost KSO v Ukrainie // www.svb.org.ua.

3. Захист довкілля // Норматив Про. Професійна нормативно-правова бібліотека // normativ.com.ua.

Zakhyst dovkillia // *Normatyv Pro. Profesiina normatyvno-pravova biblioteka* // normativ.com.ua.

4. Звіти // Спільнота соціально відповідального бізнесу // www.svb.org.ua.

Zvity // *Spilnota sotsialno vidpovidalnoho biznesu* // www.svb.org.ua.

5. *Зінченко А.Г., Саприкіна М.А.* Корпоративна соціальна відповідальність 2005–2010: стан та перспективи розвитку. — К.: Фарбований лист, 2010. — 56 с.

Zinchenko A.H., Saprykina M.A. Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist 2005–2010: stan ta perspektvyv rozvytku. — K.: Farbovaniy lyst, 2010. — 56 s.

6. *Ларионов Г.В.* Развитие экологического предпринимательства в современной экономике // Вестник Самарского государственного экономического университета. — 2012. — №2. — С. 53–57.

Larionov G.V. Razvitie ekologicheskogo predprinimatelstva v sovremennoi ekonomike // Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta. — 2012. — №2. — С. 53–57.

7. *Портнов В.А.* Экологическое предпринимательство как важнейшее направление инновационного развития региона // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. — Серия 3: Экон. экол. — 2012. — №1. — С. 125–130.

Portnov V.A. Ekologicheskoe predprinimatelstvo kak vazhneishee napravlenie innovatsionnogo razvitiia regiona // Vestn. Volgogr. gos. un-ta. — Serii 3: Ekon. ekol. — 2012. — №1. — С. 125–130.

8. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища за 2011–2013 рр. // www.menr.gov.ua.

Rehionalni dopovidi pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha za 2011–2013 rr. // www.menr.gov.ua.

9. *Салдаева М.Н.* Экологическая ответственность бизнеса и конкурентоспособность: возможен ли взаимно усиливающийся эффект? // Вестник Самарского государственного экономического университета. — 2014. — №6. — С. 68–71.

Saldaeva M.N. Ekologicheskaiia otvetstvennost biznesa i konkurentosposobnost: vozmozhen li vzaimno usilivaiushchiisia effekt? // Vestnik Samarskogo gosudarstvennogo ekonomicheskogo universiteta. — 2014. — №6. — С. 68–71.

10. *Смоленнікова Д.О.* Роль екологічної відповідальності бізнесу на шляху до сталого розвитку // Вісник СумДУ. — Серія: Економіка. — 2013. — №4. — С. 35–39.

Smolennikova D.O. Rol ekolohichnoi vidpovidalnosti biznesu na shliakhu do staloho rozvytku // Visnyk SumDU. — Serii: Ekonomika. — 2013. — №4. — С. 35–39.

11. *Томашевская Н.Н.* Гуманизация экономической парадигмы в обществе потребления услуг // Развитие и экономика. — 2011. — №1. — С. 108–109.

Tomashevskaiia N.N. Gumanizatsiia ekonomicheskoi paradigmy v obshchestve potrebleniia uslug // Razvitie i ekonomika. — 2011. — №1. — С. 108–109.

12. *Belz, F.-M., Binder, J.K.* (2014). Corruption and Climate Change, Wages and Waste: Turning Social and Ecological Problems into Entrepreneurial Opportunities. European Academy of Management (EURAM) 4–7 June, 2014 in Valencia (Spain) // noppa.aalto.fi.
13. CSR and Reputation: Is CSR Dead or Just Mismanaged? // reputationinstitute.com.
14. Guide to Corporate Sustainability // United Nations Global compact // www.unglobalcompact.org.
15. ISO 14000 – Environmental management // International Organization for Standardization // www.iso.org.
16. ISOfocus July–August 2014 // International Organization for Standardization // www.iso.org.
17. *Mason, C., Brown, R.* (2013). Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship // Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship The Hague, Netherlands, 7th November 2013 // www.oecd.org.
18. Our Participants // United Nations Global compact // www.unglobalcompact.org.
19. Reporting Principles and Standard Disclosures // Global Reporting Initiative // www.globalreporting.org.
20. Sustainability disclosure database // database.globalreporting.org.
21. The KPMG Survey of Corporate Social Responsibility Reporting 2013 // KPMG International Cooperative, 2013 // www.kpmg.com.
22. *Valeryanovna, S.P.* (2012). Ecological entrepreneurship as a basis for social responsibility of business. International Journal of Economic Sciences, I(1): 56–64.